

УДК 338.242.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/178-7>

Ільченко В. М.

кандидат економічних наук, доцент,
Університет митної справи та фінансів
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5414-1429>

Pchenko Viktoriia

University of Customs and Finance

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНДИКАТОР СВІДОМОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Істотно зростає інтерес до соціального підприємництва як до нового напрямку наукових досліджень, так і до практичного виду діяльності. Суспільство все більше і більше потребує нових форм соціально спрямованої діяльності, однією з яких є соціальне підприємництво. Соціальні підприємництва змінюють життя людей, сприяють поліпшенню середовища їх існування, підвищують добробут, формують умови доступу соціально незахищених верств населення до благ сучасного світу. Соціальне підприємництво не виключає прибутковості, але на першому місці є вирішення соціальних проблем або створення соціальної цінності для допомоги суспільству. Для цього використовуються ефективні бізнес-моделі, які забезпечують сталий розвиток підприємству. У багатьох країнах соціальні підприємництва є індикатором найбільш прогресивного та «людяного» бізнесу.

Ключові слова: соціальне підприємництво, малий бізнес, місія, індикатор, криза.

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS AN INDICATOR CONSCIOUSNESS OF SOCIETY

Significantly growing interest in social entrepreneurship as a new direction of research and practical activities. Social entrepreneurship should be positioned as an indicator of society's consciousness – they change people's lives, improve their living environment, increase welfare, create conditions for access of vulnerable groups to the benefits of the modern world. Social entrepreneurship does not exclude profitability, but in the first place there is the solution of social problems or the creation of social value to help society. To do this, use effective business models that ensure sustainable development of the enterprise. In many countries, social entrepreneurship is an indicator of the most progressive and "human" business.

In Ukraine, social entrepreneurship is a fairly new field of activity that is of great interest among various groups of concerned citizens and entrepreneurs. In today's reality, social entrepreneurship is becoming one of the important and effective tools for solving social problems, both for civil society and small and medium-sized businesses in Ukraine and a leader in various sectors of the economy of any developed country.

In the absence of regulatory framework and recognition of the status of a social enterprise, it is extremely difficult for this business to "survive". Therefore, to intensify social entrepreneurship it is necessary to: conduct active government incentives with various funds, provide preferences in taxation and lending, provide risk insurance, provide information support, pursue an awareness-raising policy among the population about the benefits of social enterprise, media, education in the field of social innovation, to involve successful social entrepreneurs in the exchange of experience in solving problems, especially during a pandemic and economic crisis. Social entrepreneurship and socially responsible business suffer the most from economic uncertainty and the lack of an effective state anti-crisis management policy. Social transformations in the field of social entrepreneurship include digital technological transformation, improving the quality and increasing social ties, exchanging experiences and ideas among incubators, fundraisers and support agents. All this will allow to overcome modern challenges and reach a new economic level.

Key words: social entrepreneurship, small business, mission, indicator, crisis.

JEL classification: F63, L31, M21

Постановка проблеми. Донедавна вважалося неможливим поєднати альтруїстичні ідеологічні та суто практичні напрямки, але суспільство знайшло вихід у соціальному підприємстві. Мета створення бізнесу – головна відмінність класичного підприємства від соціального. У першому випадку підприємство створюється для збагачення, у другому – для вирішення соціальних проблем.

В Україні соціальне підприємництво є досить новою сферою діяльності, яка викликає великий інтерес у різних груп небайдужих громадян та підприємців. У сучасних реаліях соціальне підприємництво стає одним із важливих та ефективних інструментів вирішення соціальних проблем, як для громадян-

ського суспільства, так і малого та середнього бізнесу в Україні та лідером у різних галузях економіки будь-якої розвиненої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціальне підприємництво на сьогоднішній день є одним з найсучасніших інструментів співпраці громади з бізнесом та владою й забезпечує соціальні перетворення, що частково розкрито в наукових працях А. Свинчук [2], А. Корнецького [2,3,5], Н. Гусак [2], В. Назарука [2], А. Туманової [2], В. Вольвач [4], Д. Попович, Ю. Заволоки, М. Сідненко, А. Івко [7], О. Фарат, В. Косовської [9], І. Каменко, Т. Виговської-Каменко [6], Н. Сіренко. Водночас, теоретичні підходи до усвідомлення соціального бізнесу як потужного партнера держави, як

активних свідомих помічників для вирішення соціальних проблем, як важливого самостійного напрямку соціально-економічних реформ потребують поглибленого вивчення. Також недостатньо досліджені питання «виживання» у статусі соціального підприємця, активізації соціального підприємництва в Україні. Зазначені прогалини послугували основою для виокремлення поля наукового пошуку в рамках статті.

Мета статті полягає у позиціонуванні соціального підприємництва як індикатора свідомості суспільства, дії в межах малого та середнього бізнесу як інструменту самофінансування громадських організацій для втілення соціальних перетворень.

Виклад основного матеріалу. Соціальне підприємство – відносно молодий бізнес-інструмент в Україні, який реагує на соціальні виклики за допомогою інноваційних концепцій, створює додаткову соціальну цінність і, водночас, приносить дохід для свого подальшого розвитку. У сучасних умовах зміна структури споживання та розвитку суспільства, що викликана об'єктивними факторами вичерпності ресурсів, перехід до нових форм ведення бізнесу з фокусом на вирішення різних соціальних питань, є необхідним, але в той же самий час довгим і складним процесом.

Соціальний бізнес виник на стику благодійності та традиційного бізнесу. Проблеми, які сьогодні існують у соціальній сфері, тісно пов'язані з можливостями людського розвитку, що безпосередньо впливає на здатність досягати цілей щодо підвищення добробуту країни.

Соціальні підприємства відіграють важливу роль у створенні робочих місць та економічному розвитку, що є пріоритетом для сучасної України. Підприємці, які приходять у соціальний бізнес, мотивовані не лише заробітком, а й прагнуть допомогти у вирішенні певної соціальної проблеми.

Місія соціальних підприємств у переважній більшості виражена в їх статутах. Соціальні підприємці часто досягають своєї місії, продаючи власну продукцію, а потім підтримують соціально-культурні заходи, проекти та програми [1].

Найчастіше соціальне підприємництво діє в рамках малого бізнесу. Завдяки здатності швидко адаптуватися до змін попиту та потреб на ринку, малі підприємства можуть запропонувати унікальний продукт чи послугу, які будуть актуальними під час цих змін.

Під соціальним підприємництвом розуміється систематична, в тому числі інноваційна, господарська діяльність, яка передбачає розв'язання соціальних проблем [2].

Для бізнесу соціальна діяльність є випадковою, тобто після накопичення надприбутку був створений спеціальний фонд. Для соціального підприємництва це не побічна діяльність, а основна. Так, якщо бізнес систематично віддає 10% свого доходу на соціальні потреби, це не означає, що він соціальний. Таку ситуацію слід розглядати як податкову знижку в рамках корпоративної соціальної відповідальності.

Організаційно-економічні принципи підприємництва слід розглядати в рамках концепції соціально-економічного явища – поєднання соціально-економічних засад у системі ринкової економіки. Така методична побудова пізнання вважається прийнятною, оскільки поглиблюється соціалізація економічних систем.

«Соціальні» проекти мають більший вплив на розвиток паблік рілейшнз, ніж традиційні. Однак провести чітку межу між «класичним» і «соціальним» бізнесом важко, оскільки багато підприємців не ідентифікують свої проекти як «соціальні». Як зазначає А. Корнецький, відомі соціальні підприємства не використовують цю назву у своєму позиціонуванні. В українському суспільному дискурсі «соціальний» не може означати «якість», що, звісно, шкодить просуванню продукції таких підприємств. Тому соціальним підприємцям легше відмовитися від назви, яка в багатьох країнах вже стала показником найбільш прогресивного та «людяного» бізнесу [3].

Враховуючи соціально-економічну ситуацію в нашій країні, соціальне підприємництво є надзвичайно актуальним саме тому, що:

- все частіше обговорюється на різних рівнях, у тому числі державному, у різних колах громадян, серед підприємців та науковців та привертає увагу представників громадських організацій;

- використання підприємницьких підходів до вирішення соціальних проблем дозволяє менше розраховувати на бюджетне фінансування, через постійний дефіцит останнього;

- привертає увагу донорів, особливо зовнішніх;

- дозволяє брати участь у програмах пільгового кредитування та забезпечити більш стійкий розвиток соціального підприємництва [4].

Основною перешкодою на шляху активізації соціального підприємництва в Україні є те, що сьогодні в Україні воно не визнано законодавчо у правовому полі. Незважаючи на свою актуальність, термін «соціальне підприємництво» досі не закріплений у національному законодавстві. Окремою спробою в цьому напрямку можна вважати розгляд проекту Закону України «Про соціальні підприємства» (№ 10610 від 14.06.2012 р. та № 2508 від 11.03.2013 р.), які, на жаль, не були прийняті. Цими проектами передбачалося переведення визначення «соціальне підприємництво» в правове поле. Основною складністю при розгляді цих проектів були побоювання законодавців щодо ризиків, пов'язаних із запровадженням відповідних податкових пільг для соціальних підприємств. Враховуючи схильність до корупції в Україні, були обґрунтовані побоювання, що після прийняття такого закону всі підприємці намагатимуться стати «соціальними», щоб отримати податкові пільги.

Крім того – також через ризик зловживань – виникли сумніви щодо можливості ефективного контролю та перевірки того, які підприємці дотримуються критеріїв соціального підприємництва, а які – ні. Таким чином, в Україні досі не існує документа, який би офіційно закріплював визначення поняття «соціальне підприємництво», незважаючи на те, що цей термін час від часу зустрічається в державних програмах регіонального розвитку. Іноді поняття «соціальне підприємництво» в суспільстві часто тлумачиться неправильно, через асоціацію з радянськими соціальними програмами, що призводить до низки непорозумінь. Це видно, зокрема, у тому, що коучами часто виступають люди, які до того часу займалися бізнесом без жодних контактів із соціальним підприємництвом. А успішні соціальні підприємці не розуміють своєї важливості та статусу і лише з часом дізнаються, що вони соціальні

підприємці, а не філантропи, волонтери чи класичні бізнесмени [5].

Проте, існують певні стандартні вимоги до тих, хто планує бути визнаним соціальним бізнесом, наприклад, до європейських інвесторів. По-перше, особа все одно має бути підприємцем. Як виняток можна виконувати соціальну місію в рамках громадської чи некомерційної організації. По-друге, необхідно дійсно мати соціальну мету, яка має бути зазначена в статуті або в інших організаційних документах [6].

Сьогодні в Україні соціальне підприємництво діє в рамках малого та середнього бізнесу та як інструмент самофінансування громадських організацій, які прагнуть фінансової стійкості. Поки що вона не може охопити великий бізнес за обсягом і можливостями.

Незважаючи на те, що були неодноразові спроби прийняти Закон про соціальне підприємництво, не всі вони дійшли свого логічного завершення. Тому головне завдання сьогодні – надати соціальному підприємству статус офіційного та розробити механізм його підтримки.

Завдання майбутнього Закону про соціальне підприємництво – сформулювати та закріпити поняття «соціальне підприємництво» та критерії його віднесення серед інших форм економічної діяльності, визначити напрями його розвитку, встановити заходи підтримки як на місцевому, так і на державному рівнях (укладання договорів оренди державного або комунального майна без проведення конкурсів або аукціонів на право укладення таких договорів), а також стимулювання розвитку таких підприємств у країні. Крім того, необхідні зміни у законодавстві з метою модернізації правових норм господарської діяльності малих і середніх підприємств, що діють у соціальній сфері, та дотримання конституційного положення про те, що Україна є соціально орієнтованою державою [7].

Після прийняття закону про соціальне підприємництво можуть відбутися такі позитивні зміни:

- прискорення легітимізації соціального підприємництва на ринку соціальних послуг;
- сприяння наданні пільг окремим організаціям для місцевих регуляторів;
- стимулювання перерозподілу соціального навантаження надання послуг у соціальній сфері між державним та приватним секторами.

Крім існуючих проблем у середовищі соціального підприємництва, подвійного удару завдали пандемічні та карантинні обмеження, які діють як в Україні, так і в світі. Наприклад, у 2021 році в Бельгії 21% соціальних підприємців припинили свою діяльність і ще 50% – скоротили свою економічну активність. При цьому штат людей з інвалідністю скоротився на 84%. Загалом, за даними Європейської Бізнес Асоціації, втрата глобальних прибутків від діяльності соціальних підприємств сягає 70-75%. У нашій країні такі дослідження не проводилися [8].

В умовах кризи загострюються існуючі соціальні проблеми, виникає потреба в нестандартних рішеннях та соціальних інноваціях. У всьому світі 60 провідних організацій створили Альянс для соціальних підприємців COVID Response Alliance, основною метою якого є допомога соціальним підприємцям та боротьба з наслідками пандемії коронавірусу.

Незважаючи на недосконалість законодавства, Україна також намагається підтримувати соціальних новаторів. Так, програми Української соціальної академії «Акселератор соціального підприємництва» та «Управління соціальними інноваціями» готуються до запуску понад 100 соціальних підприємств різної спрямованості: від допомоги людям з обмеженими можливостями до освітніх проєктів.

В умовах кризи важливо зосередитися на аспектах, які важливі для виживання бізнесу. Необхідно консолідувати зусилля для мінімізації негативних наслідків економічної кризи та недопущення закриття соціальних підприємств. Тому Українська соціальна академія надає підтримку, якої сьогодні потребують соціальні підприємці – проводять навчання на безкоштовних освітніх курсах для понад ста осіб: як почати соціальний бізнес, як адаптуватися до нових економічних реалій, як розробити ефективну стратегію продажів та розвитку бізнесу. Головна ідея – навчити не здаватися, а боротися з тимчасовими труднощами [9].

Варто зазначити, що громадяни нашої країни є соціально свідомими та відповідальними, тому діяльність соціальних підприємств стає все більш поширеною і невід’ємною частиною життя. Саме свідоме ставлення до суспільних потреб допомагає у вирішенні тих завдань, на які не здатні традиційні комерційні та державні підприємства.

Незважаючи на всі проблеми, соціальне підприємництво існує і діє як в інших країнах, так і в Україні. Серед успішних прикладів соціального бізнесу в Україні Юрій Філюк – соціальний підприємець, ресторатор, співзасновник та член наглядової ради ГО «Тепле місто», яка змінює Івано-Франківськ. Одним із перших і найвідоміших проєктів Теплого міста та прикладом синергії бізнесу та суспільства стала інституція та громадський простір Urban Space 100. У 2014 році активісти об’єднали 100 людей, які зробили свій внесок у створення ресторану для об’єднати громадян навколо ідей розвитку Івано-Франківська. Сьогодні 80% прибутку закладу йде лише на реалізацію громадських проєктів у місті. Подібний проєкт Urban Space 500 відкрився в Києві за соціальною франшизою.

Ще одним масштабним проєктом платформи став розвиток інноваційного центру «Промприлад. Реновація» на базі старого заводу. Він працює як майданчик для апробації та поширення знань, відбувається колаборація професіоналів з різних сфер – професійні та творчі спільноти, а також місцеві компанії можуть отримати новий якісний досвід та поділитися ним з іншими. «Промприлад. Реновація» було запущено з метою концентрації креативного кластера для створення масштабних проєктів розвитку міста. З початком пандемії COVID-19 команда «Теплого міста» разом з іншими профільними організаціями створила Антикризовий фонд «Коронавірус». За словами Ю. Філюка, діяльність «Теплого міста» як громадського майданчика органічно призвела до такого формату співпраці з владою, завдяки якому можна синхронізувати потреби та об’єднати процеси допомоги в місті та області. Узгодженість дій бізнесу, громадянського суспільства та самоврядування дозволяє отримати синергійний ефект для поєднання бізнесу, влади та суспільства в боротьбі з кризою [10].

Легалізація соціального підприємництва в Україні активізує додаткових свідомих помічників для вирішення соціальних проблем. Проблема в тому, що Україна взяла на себе дуже великі соціальні зобов'язання щодо підтримки соціально вразливих груп, з якими не може впоратися самостійно – це актуально не лише для України, а є загальносвітовою тенденцією.

Отже, соціальне підприємництво є індикатором свідомості суспільства, це відповідь суспільства на соціальні потреби. Соціальний бізнес може стати дійсно потужним партнером, здатним подолати таке коло проблем, як безробіття, неспроможність виплачувати адекватні соціальні виплати, витіснення жінок та вразливих верств населення з ринку праці. Але все це можливо лише у тісній співпраці держави та бізнесу. Держава, зі свого боку, повинна розуміти, що соціальний бізнес наймає ідеологізованих і дуже зацікавлених людей у вирішенні соціальних питань, але вони не можуть діяти без підтримки та співпраці з владою.

Висновки. Розвиток соціального підприємництва в Україні – тривалий процес, масштаби та темпи якого неможливо передбачити, але цей процес можна прискорити шляхом проведення активної соціально-економічної політики, розглядаючи становлення соці-

ального підприємництва як важливого самостійного напрямку політики соціально-економічних реформ. За відсутності нормативної бази та визнання статусу соціального підприємства цьому бізнесу вкрай важко «вижити». Тому для активізації соціального підприємництва необхідно: проводити державне стимулювання різними коштами, надавати преференції в оподаткуванні та кредитуванні, страхувати ризики, здійснювати інформаційну підтримку, проводити інформаційно-роз'яснювальну політику серед населення про переваги соціального підприємництва, залучати медіа та успішних соціальних підприємців до обміну досвідом, вирішення проблем, особливо в умовах пандемії та економічної кризи. Найбільше від економічної невизначеності та відсутності ефективної державної антикризової політики потерпає соціальне підприємництво та соціально відповідальний бізнес. Соціальні трансформації у сфері соціального підприємництва включають цифрову технологічну трансформацію, підвищення якості та розширення соціальних зв'язків, обмін досвідом та ідеями між інкубаторами, фандрайзерами та агентами підтримки. Все це дозволить подолати сучасні виклики та вийти на новий економічний рівень.

Список використаних джерел:

1. Пльченко В.М. Інновації як концептуальна основа соціального підприємництва в Україні. *Приазовський економічний вісник*: електронний науковий журнал. 2022. №1 (30).
2. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник / Свинчук А.А., Корнецький А.О., Гончарова М.А., Назарук В.Я., Гусак Н.Є., Туманова А.А. – К: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2017 – 188 с., с.12.
3. Корнецький А. Veterano Pizza, «Горіховий Дім», «Україна без сміття» – бізнес, який приховує свою соціальність, бо в Україні це непопулярно. Як це змінити. *Forbes Ukraine*. URL: https://forbes.ua/leadership/veterano-pizza-gorikhoviy-dim-ukraina-bez-smittya-biznes-yakiy-prikhovue-svoyu-sotsialnist-bo-v-ukraini-tse-nepopulyarno-yak-tse-zminiti-20112021-2815?fbclid=IwAR1Eu6llxVG6bDm-t07ToHAICLE9lf0bBsRQmu-M1b_XRsiqk1XI_XR3NR4.
4. Вольвач В. Социальное предпринимательство: как в Украине создают бизнес со смыслом. URL: <http://www.uamarket.info/sotsialnoepredprinimatelstvo-kak-v-ukraine-sozdayut-biznes-so-smyslom/>.
5. Корнецький А. Соціальне підприємництво: Ефективний інструмент подолання соціальних викликів в Україні? URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/sotsial-ne-pidpriemnytstvo-efektyvnyy-instrument-%20podolannia-sotsial-nykh-vyklykiv-v-ukraini/.
6. Каменко І., Виговська-Каменко Т. Соціальне підприємництво як відповідь суспільства на соціальні потреби URL: https://biz.ligazakon.net/interview/205014_sotsalne-pdprimnitstvo-yak-vidpovd-susplstva-na-sotsaln-potrebi.
7. Заволока Ю.М., Сідненко М.В., Івко А.В. Проблеми та перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні. *Ефективна економіка*. Електронний журнал. 2019. №5.
8. Мельник Михайло. Соціальне підприємництво та COVID-19: як подолати кризу? URL: <https://www.prostir.ua/?library=sotsialne-pidpriemnytstvo-ta-covid-19-yak-podolaty-kryzu>.
9. Фарат О.В., Косовська В.В. Проблеми соціального підприємництва під час пандемії. *Економіка та суспільство*. Електронний журнал. 2021. № 31/2021.
10. Юрій Филіок соціальний підприємець, співзасновник платформи Тепле місто URL: <https://nv.ua/ukr/dose/teple-misto-biografiya-spivzasnovnika-platforni-yuriya-filyuka-50215959.html>.

References:

1. Pjchenko V.M. (2022) *Innovaciji jak konceptualjna osnova socialjnogho pidpriemnytva v Ukrajini* [Innovations as a conceptual basis of social entrepreneurship in Ukraine]. *Pryazovskijj ekonomichnyj visnyk: elektronnyj naukovyj zhurnal*. no 1 (30).
2. Svynchuk A.A., Kornejckijj A.O., Ghoncharova M.A., Nazaruk V.Ja., Ghusak N.Je., Tumanova A.A. (2017) *Socialjne pidpriemnytvo: vid ideji do suspilnykh zmin* [Social entrepreneurship: from idea to social change]. K: TOV «PIDPRYJEMSTVO «VI EN EJ», – 188 s., s.12. . (in Ukrainian)
3. Koriecz'ky'j A. (2021) *Veterano Pizza, «Gorixovy'j Dim», «Ukrayina bez smittya» – biznes, yaky'j pry'xovuye svoyu social'nist', bo v Ukrajini ce nepopulyarno. Yak ce zminy'ty* [Veterano Pizza, Nut House, Ukraine Without Garbage is a business that hides its sociality because it is unpopular in Ukraine. How to change it]. *Forbes Ukraine*. URL: https://forbes.ua/leadership/veterano-pizza-gorikhoviy-dim-ukraina-bez-smittya-biznes-yakiy-prikhovue-svoyu-sotsialnist-bo-v-ukraini-tse-nepopulyarno-yak-tse-zminiti-20112021-2815?fbclid=IwAR1Eu6llxVG6bDm-t07ToHAICLE9lf0bBsRQmu-M1b_XRsiqk1XI_XR3NR4
4. Vol'vach V. *Socy'al'noe predpri'ny'matel'stvo: kak v Ukraj'ne sozdayut by'znes so smyslom* [Social entrepreneurship: how to create a business with meaning in Ukraine]. URL: <http://www.uamarket.info/sotsialnoepredprinimatelstvo-kak-v-ukraine-sozdayut-biznes-so-smyslom/>.

5. Kornecz'kyj A. *Social'ne pidpry'yemny'cztvo: Efekty'vny'j instrument podolannya social'ny'x vy'kly'kiv v Ukrayini?* [Social Entrepreneurship: An Effective Tool for Overcoming Social Challenges in Ukraine?]. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/sotsial-ne-pidpryemnytstvo-efektyvnyy-instrument-%20podolannya-sotsial-nykh-vyklykiv-v-ukraini/

6. Kamenko I., Vy'govs'ka-Kamenko T. *Social'ne pidpry'yemny'cztvo yak vidpovid' suspil'stva na social'ni potreby'* [Social entrepreneurship as a response of society to social needs]. URL: https://biz.ligazakon.net/interview/205014_sotsalne-pdprimnytstvo-yak-vidpovid-susplstva-na-sotsaln-potrebi.

7. Zavaloka Yu.M., Sidnenko M.V., Ivko A.V. (2019) *Problemy' ta perspekty'vy' rozvy'tku social'nogo pidpry'yemny'cztva v Ukrayini*. [Problems and prospects of social entrepreneurship development in Ukraine]. *Efekty'vna ekonomika. Elektronny'j zhurnal*. no 5.

8. Mel'ny'k My'xajlo. *Social'ne pidpry'yemny'cztvo ta COVID-19: yak podolaty' kry'zu?* [Social Entrepreneurship and COVID-19: how to overcome the crisis?]. URL: <https://www.prostir.ua/?library=sotsialne-pidpryemnytstvo-ta-covid-19-yak-podolaty-kryzu>

9. Farat O.V., Kosovs'ka V.V. (2021) *Problemy' social'nogo pidpry'yemny'cztva pid chas pandemiyi*. [Problems of social entrepreneurship during a pandemic]. *Ekonomika ta suspil'stvo. Elektronny'j zhurnal*. no 31/2021.

10. Yuriy Fy'lyuk social'ny'j pidpry'yemecz', spivzasnovny'k platformy' Teple misto [Yuriy Filyuk is a social entrepreneur, co-founder of the Warm City platform]. URL: <https://nv.ua/ukr/dose/teple-misto-biografiya-spivzasnovnika-platforni-yuriya-filyuka-50215959.html>